

A GYÍMESI CSÁNGÓK LELKI ÉLETE

Magikot az Isten legjobban szerette,
Sok nemzetek között magának jegyzette

(A csángók karácsonyi köszöntője.)

A misztikus élmény nem *Deus ex machina* jelentkezik, hanem egy vallási eszme, elmélkedés, „gondolkozás” eredménye. Az emberi lélek természeténél fogva hajlik a misztikára, annak lényeglátására. A misztikus élményhez azonban szükséges bizonyos külső adottság is. A misztikus látomást az inspirációs alkalom, tárgy, ihlettség idézheti elő. A lélek rejtett erőinek felébresztésére fontos ösztönző lehet a természet, de a legerősebb misztikus motívum maga a Háromságos Isten. Ő a misztikusok kegyelemforrása. A misztikus élményre az alázatos hit, a tiszta szív, a meleg emberszeretet, önmagunk kiüresítése és az Isten iránti olthatatlan vágyódás készít fel. Prohászka szerint a misztikus vallási élet alapja a *Deum pati*, a természetfeletti valóságnak hitismerettel való megtapasztalása és megélése (Soliloquia).

Amikor néprajzi szempontból tárgyalom a misztikát, nem akarom azt természeti síkra korlátozni s azt állítani, hogy a misztika a néprajzból keletkezett, mert — amint láttuk — a misztikus élményeknek sokkal mélyebbek a gyökerei: természetfeletti kegyelem, a Lélek ajándéka az. Mindössze azt hangsúlyozom, hogy a népben is vannak természeti adottságok, amelyek a mély természetfeletti életre alkalmassá teszik. Ezzel magyarázhatjuk azt, hogy a nagy misztikusok sokszor a népi misztikából fakadt imádságokat is felhasználják lelkiéletükben. Clairvaux-i Szent Bernát (XXX 1091—1153) Jézus-misztikájával (szentkereszt-tisztelet) mélyen a néplélekbe hatolt, ezért sok népinek tartott verses imát és himnuszot tulajdonítanak neki (*Jesu dulcis memoria*). A néptől vette Jézus őt sebének tisztelését is. Népi eredete van az eucharisztia megőrzésének az oltáron és az Úrnapja megünneplésének. Népi hagyományokból fakadt a misztikusok XIII. században keletkezett ún. „fülemüle éneke” is, amely szerint mikor a fülemüle halálát érzi, leszáll a magas fáról s toroka szakadtáig énekel. Ilyen az Istent dicséző misztikus lélek is: önkívületig éneklí Krisztus szeretetét, életét és halálát.

A hagyományok idővel elvesztik funkciójukat, megszűnnek, a népi misztika azonban kétségtelenül túléli azokat is. A népi misztika a katolikus székelyeknél is tovább él a maga változatosságában. Mind az udvarhelyi, mind a csíki, mind pedig a gyimesi csángók misztikájának megvan a maga jellegzetessége: a más vallási környezetben élő udvarhelyi székelyek misztikáját a biblikus, a csíki székelyekét a dogmatikus, a gyimesi csángók misztikáját az eszkatologikus vonás jellemzi. Ez utóbbiak misztikája a népi misztika legmagasabb foka. Irodalmi szempontból sem illuzórikus a székely nép misztikájáról beszélni: erről egyes írók is megemlékeznek. *Tamási Aron* például a székely nép misztikáját a megtestesüléshez, karácsony ünnepéhez köti (Halál vigíliája).

A *gyimesi csángók* a csíki székelyek közül váltak ki a XVIII—XIX. század fordulóján, amikor végleg meglepedtek az addig csak nyáron lakott hegyi legelők közelében. Ezeknek a csángóknak a misztikus életén azt a mély vallási életet értem, amely a krisztusi erényeket nemcsak gyakorolja, hanem együtt él a világ végéig szenvedő Krisztussal és önatadásában életét is kész feláldozni a világ váltásáért. A misztika a gyimesi csángóknál általános népi jelenség, amely egész gondolkozásukat, tevékenységüket is átjárja. Gyimesvölgye valóságos vallási enklávé, ahol a modern áramlatok mellett az egyetemes középkori áhítat és a székely nép ősi hagyományai is tovább élnek. A gyimesi csángók nemcsak általános népi vallásos lelkiületet őriznek, hanem kapcsolatot tartanak a keresztény lélek ősi misztikus evangéliumi örökségével is. Lelki életük még őrzi a remeték, szerzetesek, szentatyák, Szent Benedek és a skolasztika szellemét.

A csángók testi-lelki alkatuknál fogva a tényeket átélik, megelevenítik, *eidetikus típusuknál* fogva szinte látják a szenvedő Megváltót.

Szent Bernát szerint *Quercus et fagus docuerunt nos legem tuam Domine* (a gyimesi csángókat az *abies* et *fagus*). A misztikus léleknek egyéni elvonultságra van szüksége, a *cella continuata* és a gyimesi csángók esetében a *praedium continuatum* bizonyos zárt terület, ahol zavartalanul érintkezhetnek Istennel. Igényszerűségük miatt az anyagi gondok sem vonják el figyelmüket az „egy a szükségéről”. Misztikus adottságaikhoz tartozik a *nép egyszerűsége*, amelyről a népek apostola azt mondja: Isten a világ erőtleneit választotta ki magának, hogy megszégyenítsa az erőseket. A gyimesi csángók misztikus életének sajátos vonása *elszigeteltségükből* adódik. Mivel a templomtól és egyházközségi központtól távol laknak, a lelkük mélyén élő vágy: Istenhez kapcsolódni, szabadon szárnyal és egyéni élményeikre szorítkozik; lelki életük forrása nagyobbrészt saját lelkük és a természet. Lelkük pedig gazdag, mert őseik tiszta hitét és hagyományait őrzi. Misztikus víziójuk is ebből táplálkozik. A nagy világegyetemmel, a sértetlen természettel való kapcsolat tiszta élményeket fakaszt bennük. Lelki életük és ősi remete misztikusokra emlékeztet, de a középkori misztikusok örökségét is élik.

Misztikusaik életében bizonyos *apokaliptikus vonások* is fellelhetők, amennyiben lelki élményeiket mint „látók” beszélik el s néha jelképekben is szólnak. Enklávés földrajzi adottságuk is hasonlít a patmoszi látók környezetéhez. Jelképek között központi helyet foglal el a szent kereszt jele. Ezt hordják magukkal, ezt rajzolják rá a kapukra, ezt helyezik a fákra, ezt szegezik az erdei kaszálók forrásai fölé, erdei házikójukra, istállójukra, szénás pajtákra. De különböznek az apokaliptikus szellemétől, amennyiben igazságtalan bántalmazóikkal szemben nem helyeznek kilátásba büntetést; látomásaik nem rettentők, hanem szelídek és megbocsátók. Nem a világvégi „büntető Krisztust”, hanem a térítő Megváltót látják. Misztikus üzenetük és tanításuk nem egyházközségekhez, hanem egyes emberekhez szól. Látomásaik egyszerűek: nincsenek benne mellékszereplők, sem jelképes szörnyek, és nem hivatkoznak felsőbb lényre sem, akinek nevében beszélnek.

Különösen a *szenvedő lelkekkel* foglalkoznak, érettük naponként imádkoznak és szentmisét mondatnak. A szentek közösségében élnek, ezért Mindenszentek a csángók ünnepe.

Mindennél szembetűnőbb *áldozatos lelkiségük*. Egész szerzeményüket képesek Istennek ajánlani, miként *Gergely Antal* (1884—1940) megyebíró, aki az első nagy összeget adta a templom építésére és belsőségét (900 öl) is az egyháznak ajándékozta; vagy *Lakatos Nagy György* és neje Anna, aki 74 ezer leit adott harangra; vagy *Antal Bálint*, akinek költségén készült az új templom travertin szentségháza, oltára, ambója, keresztelőkútja, szedillája, padozata; vagy *Antal András* megyebíró és *Gabaczi Agoston*, akik a gerendázatot és szarvazatot látták el faanyaggal; vagy általában a gyimesbükki hívek, akik 1483411 leit adományoztak az új templom építésére, 928 fuvaros és 12690 gyalogos nappal járultak hozzá az építkezéshez. Elődök példája lebegett szemük előtt, mint a *Bodor József* és *Bodor Péter*, akik a századfordulón saját költségükön építették fel a gyimesfelsőlaki templomot. Ezek a lelkek egészen átadják magukat Istennek s maguknak semmit meg nem tartanak.

A gyimesi csángó misztika központi eszméje *Krisztus szenvedése*; ez egész életüket átjárja. A szenvedés felfogására, az együtt-szenvedésre — amint már említettük — különös lelki alkatur van. Megettentí őket, különösen az égiek szenvedése: elsősorban a Teremtő Isten, a Mennyei Atya bánata és a Szentlélekisten szenvedése a hét főbűn miatt, de leginkább Krisztus szenvedése okozza fájdalmaikat: ezt számtalan képből elevenítik meg, mert úgy érzik, hogy ezzel enyhítenek a Megváltó fájdalmain. De megrendíti őket a földi igazak szenvedése is. Ehhez járulnak a múltjukban előforduló üldözések („madéfalvi veszedelem”), testi-lelki szenvedések, egyes falusfeleik balladás végzete is.

A gyimesi csángók másik jellegzetes problémáját a *megtestesülés misztériumával* kapcsolatos látomások képezik (*Karácsony szenvedése, Szállást keres a szentcsalád*).

Szólnunk kell a csángó misztikusok személyeiről is. A történelem is említ népi misztikusokat, „népi szibillákat”, akik nemcsak hivatalból (Delfi), hanem belső szükségből voltak misztikusok. Vallási propagandájukhoz a görögök és zsidók is felhasználták a „látó” nőket. Minden időkben voltak világvégét jövendölők, adventisták. Ezeknek hatása a kereszténységben is érezhető. Az új

platonizmusban a természetes ihletések beleolvadnak a kegyelembe. Ezeket a vallási apokrif irodalom tárgyalja. Egy-egy kolostort aszkézise és szemlélődése búcsújáráhellyé tett.

A gyimesi misztikusok Krisztus tanítását (ellenség szeretete) betűhíven gyakorolják. A Megváltó tanítását átélve felülemelkednek az ellenszenven, legyőzik a természetes világ kategóriáit, s ezáltal a misztériumok világába hatolnak be, s innen hoznak híreket. Ezt sokan nem értik, de megcsodálják. A gyimesi csángók tisztelettel beszélnek az egyházközség igaz embereiről, emlékük tovább él az egyházközség történeti tudatában, s ezzel gazdagítják a hívek iratlan „Domus historiáját”.

E dolgozat eszméjét az 1907. december 25-én született s a gyimesbükki egyházközség Bálványos völgyében lakó *Bilibók György*, „Lilló” bácsi adta, amikor elbeszélte, hogy egy alkalommal ártatlanul úgy megütötték, hogy a földre zuhant. Onnan feltápaszkodva máris letérdelt, s az Úr Jézus őt szent sebére emlékeztve ötször megcsókolta a földet. Egy másik alkalommal pedig, amikor az első világháború után egy rosszindulatú feljelentés miatt bíróságra idézték, a bíró kérdésére, hogy hol vannak a tanúi, felmutatta a hétéves korában édesanyjától kapott szentolvasóját és imakönyvét mondván: „Ezek az én tanúim”. Míután az ellene tett feljelentés alaptalansága bebizonyosodott, felmentették, ő pedig megcsókolva a bírósági keresztet, békeségben hazament. További elbeszélése szerint „látta” a szenvedő lelkeket, akik szabadulásért kiáltanak Istenhez; „hallotta” a keresztletlenül elhunyt gyermekeket „korozsmáért” könyörögni, s egyszer, amikor erdei kaszálóján imádkozott Orodik tetején, a Boldogságos Szűz Máriát is „látta” „égi gúnyában” a kis Jézussal a karján, amint jobbával megáldotta őt. Imáját, legendás történeteit hangfelvétel is őrzi. „A szülőanya és Szent Péter” legendáját mondogatva mindig hozzáfűzi: „Ha boldogok akarunk lenni, tanuljunk Jézustól szenvedni!” Újecztenő napján a házaknál köszöntőképpen a *Három árva* balladájának prózai változatát mondja, amely Máriaanak az árvákat pártfogoló anyaságáról szól; „Az ördögök fejedelme lelkekért küld” című történetének tanulságaképpen elmondja, hogy aki Istenhez fohászkodik, nem veszhet el; „A komát kereső szegényember” legendájában a másvilág lakóinak életéről szól. Szerinte a lelkeket ott különböző erősségű fényvel égő mécsesek képviselik. Lilló bácsinak nemcsak a belső élete, hanem a környezete is misztikus légkört sugároz, mert házának „tisza szobáját” a gyimesbükki nagy templom távoisága miatt káboánának rendezte be, ahol hónaponként egyszer miséznek is; orodiki kaszálóján pedig a bejáratnál levő szénapajtán elől a szentkereszt és felírása: „Szentkereszt légy velünk!”, hátsó oldalán a jó Pásztor képe figyelmeztet arra, hogy szent helyen járunk. Tovább menve egy kis bekerített tisztás fogad, amelyet „Mária kertjének” nevezett el: itt embernek, állatnak egyaránt egy forrás csilapítja szomját; a forrás felett egy Mária-kép van a kis Jézussal ezzel a felírással: „Bűnös ember, vándor vagy ezen a földön s vándorlás az életed es!”. A szénatartó csűrőkön is hol Mária, hol Jézus Szíve képe, az erdei kicsi házban pedig Krisztus keresztje s gyertyatartók között a Szentcsalád és egy imádkozó remete képe látható. A ház előtt Lilló bácsi egy messzi hegynyeregbe mutat: „Az ott *Sikló*, hajdan egy fakitermelő központ volt fűrészüzemmel. Ott születtem, ennek emlékére ott a Szentháromságnak és az Úr Jézus születésének emléket emeltem”. Mielőtt elhagynám e szent helyet, egy vízjérovél hajtott harangocskára figyelek fel, melyet Lilló bácsi ezermesterkedett össze. Ez a harang szüntelenül szól, és csendes időben még a Kolcsárok- és Goguják-pataki csángók is hallják a szavát. Ilyenkor azt mondják az emberek: „Lilló imádkozik!”, s keresztet vetnek magukra. Ennek a kis harangnak hangja kísért el engem is az áhítatos erdei csendben Orodik-oldaláról Bálványos völgyébe...

Egy másik vallásos lélek — aki példaként említhető —, az 1901-ben Szent József napján született tízgyermekes *László Jánosné sz. László Anna*, akinek áhítatos lelkisége környezetében is megnyilvánul, mert otthonában minden Krisztus életének eseményeire emlékeztet: asztalára keresztzemes terítőt varrt az asztali áldás szövegével. A szemközi falon egy feszület, Szent József a kis Jézussal és Krisztus töviskoronás képe függ a felírással: „Világmegváltó Jézus, / Hamis világ szépsége, / Ruháknak ékes látszatja, / Pusztulj test kényessége, / Szívemet bánat szagatja!”. A jobboldali falon tíz gyermekének fényképe, elsőáldozási képekkel, baloldalt Mária képe látható. *László Anna* olvasótársulati csoportja itt szokott imádkozni. Nem csodálkozom, ha egy ilyen imádságos lélek „látomásokról” is

beszél. Elmondja, hogy 1941-ben Mária figyelmeztette a gyimesi nagy árvízre, és hogy egyszer az Úr Jézussal és Szent Józseffel is „találkozott”. Vallási olvasmányaihoz (Szent Veronika, Nagy Konstantin, Árpádházi Szent Margit, P. Pio élete) — bár a fejfájás gyakran kínozza — továbbra is ragaszkodik. A Krisztus szenvedését kontempláló szellem nyilvánul meg rokonságában is, mert 80 éves édesanyja „karácsony szenvedéjén” vigiliáján az Úrangyalát imádkozva hunyta le szemét. Nagybátyja pedig, *Veres András* egész életén át a csíksomlyói búcsú meztlábos vezetője volt.

Tolsztoj egyik művében azt írja, hogy egy Márton nevezetű cipész az evangélium olvasásával mélyen vallásos emberré vált. Az ő példája ismétlődik meg a Gyimesbükkön 1911. május 2-án született petkipataki *Antal János*, „*Rigó*” életében is, aki vallomása szerint huszonhatszor olvasta el a Szentírást s aki Szent Pál szeretet-himnuszát könyv nélkül mondta mikrofonba. Isten iránti szeretete a templom építésekor is megnyilvánult, amikor 93 fuvaros napot végzett egy magas hegyről úttalan utakon hozva az épületfát, ezenkívül 74. ún. gyalog munkanapot dolgozott s a templom építési költségeihez is hozzájárult. Nagy ünnepek alkalmával ő hozza a nyírfaágakat a templom és udvarának díszítéséhez. Mivel „*Rigó*” bácsi az egyházra „sokat költ”, rokonsága neheztel rá és ellenségesen viselkedik vele: úton-útfélen nehézségeket gördítenek útjába. Kezdetben ezek miatt benne is ellenszenv ébredt rosszakarói iránt, de kitartó imádsággal kirtotta magából ezt az érzést. Hogy Isten utolsó ellenségét is jobb útra térítse, „nagy kilencedet” fogadott s ellensége nevére 1500 leit fizetett be a templom építésére.

Bálványos patakának krónikás apologetája a Gyimesbükkön 1903. október 19-én született *Bálint János*, „*Ábrik*”, aki paraboláival (*A számár és a ló legendája*, *A szántóvető és az ördög*) a telhetetlenség ellen emel szót falusfelei előtt. Isten létét a természet jelenségeiből bizonyítja; Krisztus legendáiban a restségről (*Szent Péter és a krajcár*), a részegség káros hatásáról (*A veszett kutya*) szól. De minden oktatásánál nagyobb önfeláldozó keresztény cselekedete, mellyel 15 éve ápolja ágyhoz kötött, nyomorék, néma unokáját.

Az 1913-ban született *Jesán Viktor* Tarhavaspatakának a lelkivezetője, aki vallásos történeteivel a keresztrefeszített Krisztus szeretetére indítja (*Ahasvérus*), a szentmise veszélyektől oltalmazó erejére oktatja (*A rágalmazó bűnhődése*) tarhavaspataki szomszédjait. Az egyház anyagi támogatásában „*Rigóhoz*” hasonlít, de őt rokonsága nem nézi ellenszenvvel, ezért több ideje marad a receptív lelki életre.

A csángó misztikusok gyakran találkoznak egymással az élet- és évfordulókon, a kaszálók határain s ilyenkor kicserélik gondolataikat. Ezzel magyarázhatjuk azt, hogy egy-egy ének vagy ima csaknem azonos szöveggel többektől és többfelé is ismeretes. Kedvelt alkalom a találkozókra a rózsafűzér-társulati gyűlés is. Az egyik rózsafűzér-társulati csoport lelkivezetője a Gyimesbükkön 1927. november 29-én született *Hankis Mária* vallási népi énekeivel hangulatossá teszi összejöveteleiket (*Isten hozzád hív társaim*, *Szentolvasót elvégeztük*), nagybőjtben pedig Jézus búcsúzásáról énekel (*Isten hozzád anyám*). Reggeli imáját (*Én felkelek én ágyamból*) a 89 éves korában elhunyt kilencgyermekes nagyanyjától, *Gergely Borbálától* tanulta.

A Gyimesbükkön 1894-ben született *Szabó Györgyné* (sz. *Nagy Erzsébet*) azok közé tartozik (Gyimesbükkön Tankó Katalin, Kósteleken Vrencsán Ilona), akik az ősi *Ma mi vagyon péntek* című imát imádkozzák. Nagy Erzsébet anynyira átérzi Krisztus szenvedését, hogy imádság közben Jézus nevének kiejtésékor könnyezni, zokogni kezd. Ezt az egyetlen ősi imát tudja, Krisztus szenvedése ugyanis olyan hatással van rá, hogy nem tud másra gondolni. Élete megérősíti *Erdélyi Zsuzsanna* megállapítását az archaikus imák hatásáról: „Az emberiség üdvéért vállalt áldozat eseménysorának felidézése-elmondása, hasonlóan a misén való részvételhez, áldozathoz, valamelyest a Golgota-dráma közvetlen részesévé teszi az imádkozót”.

Az 1904 szeptemberében Gyimesbükkön született nyolcgyermekes *Bilibók Mária* a Megváltó keresztalánál észlelt rendkívüli természeti túneményeket a vallási népköltészet szellemében tovább szövi. Legendás énekében a Megváltó vércseppjei piros rózsákká válnak s ezeket az angyalok a „fekete földről” a mennyei Atyának viszik fel az égbe.

A Gyimesbükkön 1906-ban született Kovács Erzsébet imájában (*Elgyülének az angyalok*) az egykori papnéküliség emlékét őrzi: „*Jőjj el édes jó Istenem, gyóntass meg engemet! / Légy az én gyóntató emberem az utolsó órámon!*” Ebben az imában a csángóknak az új hazába költözködés utáni helyzete is megnyilvánul, amikor sokáig pap nélkül éltek, s a nagy távolságok miatt még ma is sokszor a gyóntató Istenemberre szorulnak.

A kozmologikus szemléletű, gyimesbükki születésű (1897) és Kósteleken lakó Tankó (sz. Nagy) Katalin Krisztus szenvedésében a világ vajúdását látja s esti imájában (*Én lefekszem én ágyamba*) az újjászületett világba, a fellobogó csillag felé kívánczik:

Ó én Uram Teremtőm,
Mikor ingem teremtettél,
Szent véredvel megfestettél:
Fogadd hozzád mehessünk,
Kerek égnek aljába
Fellobogó csillag felé. Amen.

Ez az ima a gyimesi csángók misztikus életének apokaliptikus jellegét tükrözi, benne a csángó misztikusok tovább szövik a patmoszi látnok „új csillag”-ról szóló tanítását.

Az 1903-ban Kósteleken született Vrencsán Ilona reggeli imájában (*Én felkelek én ágyamból*) a már mennybe vétetett Mária kérdésére, hogy hol járt szent Fia, elbeszéli Jézus földi útját. Vrencsán Ilona nagy jelentőséget tulajdonít a megváltás napjának, a pénteknek. Szerinte ezen a napon a legkedvesebb az imádság. *Angyalok csendítének* című imádsága a népi misztika egyik szép megnyilvánulása:.

Az én házam Szent Antal,
Négyszegibe négy angyal,
Közepébe aranyoltár,
Azon ül az Úr Jézus Krisztus
Testestől-lelkestől.

Ebben az imában a szentegyház nélküli keresztények házukat templommá avatják, megvallják a megtestesülésbe és az Eucharisziába vetett hitüket s kifejezik a szentmiseáldozat utáni vágyódásukat.

A gyimesi csángók imáinak legtöbbje a kereszténység-felvételének első idejébe gyökerezik, amikor — Fettich Nándor szerint — a sátrakból házakba költöztek, és a sámán sátrakban történt ördögűző cselekményét és imáját a keresztény papok új imádsággal helyettesítették. Ezekben az imákban a középkori misztikusok látomásai és a török idők licenciátusi intézménye, sőt a protestantizmus hatása is megnyilvánul, pl. Vrencsán Ilona *Ma péntek ugyanannak a napja* című imájában, amidőn így imádkozik: „Odamene szűz szent szép Ilona evangelista, pápista stb.”

Csügés felső felében egy kanyonvölgy torkolatában molnárkodott még férje halála után is *Korbuly Demeterné* (második férje után Györgyice Péterné), leánynevén *Györgyice Virág*, 1900-ban született tízgyermekes anyja, aki egy szép magaslati „lokon” épült házát teljes egészében kápolnává alakította át s a hozzátartozó kaszával együtt egyházának adományozta. Ennek a kápolnának ma is (1977) ó az óre. Gazdag lelki életét hét népi imának a felvétele is megörökíti. Az ő áhítatának középpontja szintén Krisztus szenvedése. A keresztfára tövére hullott Jézus véré a világ váltásának mondja (*Lehullott a Jézus vére*). Egyik imája meg Szent István korát idézi, amikor Szent István „Asszonyunk Szűz Máriát” kérdezi, hogy miért sír? A Megváltó kínzó eszközeit („vaskesztyű, vasostor”) felsoroló imában pedig a középkori inkvizíció reminiszenciái húzódnak meg (*Uram Jézus, Uram Jézus*).

Gyimesbükk szomszédos telepeinek nemzetségi és lelki kapcsolatairól a közös imák és exogámia („kiházasodás”) tanúskodik. Ezt példázza *Bodor Fülöpné* (sz. *Antal Erzsébet*) is, aki 1898-ban Gyimesen született, de Csügésen lakik. Legendában ő is Jézus szenvedéséről énekel (*Jézus búcsúja, Lehullott a Jézus vére*). Esti imájában pedig Isten iránti szeretetében kész önmagát is feláldozni:

*Színed előtt mindennap elegendem,
De te lettél Atyádnál kezesem;
Ha megölsz is mindig benned bízom,
Szent véredhez futok, ha szomszajdom.*

A továbbiakban arra kéri Istent, hogy „ne szólítsa ki” készületlenül és hogy vezesse a tisztítóhelyre, melyet ő kősteleki kifejezéssel „enyhítő kút”-nak nevez.

A csángó imás asszonyok legfiatalabbja a Kősteleken 1926-ban született és Csűgésen lakó *Karácsony Anna* tizenkét gyermek anyja, akik közül hat „még hazatartozik” (még a családban él). Őt Jézus ismeretlen élete foglalkoztatja. Erről énekel *Jézus gyermekkorában* című balladájában is, amelynek témája: Jézus már gyermekkorában Szent József műhelyében a keresztjét faragta.

A gyimesi csángók imáiban a középkor áhítata menekült a hegyekbe. Az ide települt csángók egy része külsejét megváltoztatta, lelkiségét nem. Igaz emberek ők, akik egykori lakóhelyüknek, Csűgének ősi hitét, nyelvét és nemzetiségük sajátosságait menekítették ide s azt nemcsak hűen őrzik, hanem a keresztény lelki élet legmélyebb formájában is gyakorolják.

Befejezésül meg kell emlékezni még főtisztelendő *Dani Gergely* gyimesbükki ezüstmisé (1977) esperesről is, aki ebben az írásban említett mélyen vallásos híveivel két év alatt (1974—1976) építette fel népi jellegű templomát, amit már több mint fél évszázada tervezettek, s amelynek ma csodájára járnak nemcsak hazai, hanem külföldi látogatók is. Dani esperes húszgyermekes székely családból származik, megérti misztikus lelkű híveit s ősi imáikat nem hogy megvetné, hanem a lelki élet szempontjából értékelné is tudja. Ugyanilyen hagyomány szerető a kősteleki-csűgési plébános *Daczó Árpád Lukács* is, aki az ősi Mária-kultusz nyomait (*Baba-Mária-Asszony*) kutatva népének vallási hagyományaiiban meglepő új eredménnyel gazdagítja a vallási néprajzot.

Ezt az írást a csángók ősi karácsonyi köszöntőjével kezdem s ennek a köszöntőnek a könyörgésével zárom is:

*Világosítsd Uram a mi szép házunkat,
Hogy láthassuk mi is a mi Krisztusunkat!*

BENCZE JÓZSEF VERSEI

Anyám szőlőt kötöz

*Tegnap a kötösást
vályúba áztatta,
kocsideszkát tett rá
s vele lenyomatta.*

*Elfogja a kezét,
kiserken a vére,
verejték festi rá
a szőlőlevélre.*

*Kötényét feltűri
benne a kötőlék,
átöleli féltve
a zöldbajszú tőkét.*

*Barna vesszők karja,
mint anyát a gyermek,
kacsos ágat nyújtva
derekát öleld meg.*

Anyám motoz

*Anyám motoz a néma házban.
Élete féld, árva s untatott.
Ha sokáig sír, eláll a szava.
A szélütött lélek bú-lakott.
Az óráját is elhoztam, az idő múlását se tudja.
Kakasa régóta nem kukorékol hajnal.
Sorsa ellen lázad megszeneteletlen haraggal.
Bottal jár, mert szédül. Kezemet nem éri utóli.*